

ATATÜRK'ÜN DIŞİŞLERİ BAKANI TEVFİK RÜŞTÜ ARAS'IN GÖRÜŞLERİ

1 Şubat 2022

Yıldırım Koç

Mustafa Kemal Paşa'nın sosyalizm konusundaki görüşlerinin öğrenilmesi açısından önemli bir kişi, 1920-1938 döneminde milletvekilliği ve 1925-1938 yıllarında da dışişleri bakanlığı yapmış olan Tevfik Rüştü Aras'tır.

Mustafa Kemal Paşa'nın 18 Ekim 1920 tarihinde Ankara'da kurduktuğu Türkiye Komünist Fırkası'nın önder kadrosunda Tevfik Rüştü (Aras), Mahmut Esat (Bozkurt), Yunus Nadi (Abaloğlu), Kılıç Ali, Hakkı Behiç, İhsan (Eryavuz), Refik (Koraltan), Eyüp Sabri (Akgöl) ve Süreyya (Yiğit) bulunuyordu. Bu Parti, bağımsız bir komünist düzeni savunuyordu.

Tevfik Rüştü (Aras)'ın Komintern'in gazetelerinden Moscou'da 8 Haziran 1921 tarihinde yayımlanan yazısında şu görüşler ileri sürülüyordu: "Bugün tüm insanlığın esenliği için, çalışan ve ezilen sınıfların kurtuluşu için, insanın insan tarafından sömürülmesine son vermek için ve sömürgeciliğin esaretine son vermek için bu davanın haklılığına ve gerekliliğine inanıyorum. Bundan çok gurur duyuyorum. Kapitalizmin ve emperyalizmin, başka bir deyişle, yalancı olduğu kadar gaddar olan bu burjuvazinin mutlak iflâsı devrimci dünyanın bu atılımı karşısında kaçınılmazdır." (Tevfik Rüştü (Aras), "Anadolu'nun Emperyalist Batı'ya Cevabı", Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925*, C.1, İletişim Yay., İstanbul, 2009, s.458)

Doğan Avcıoğlu da 1964 yılında Tevfik Rüştü Aras ile bir röportaj yaptı ve Yön Dergisi'nin 30 Ekim 1964 tarihli sayısında yayımladı. Tevfik Rüştü Aras şunları anlattı:

"CHP, kurulurken sosyalist ilkeleri programına geçirmeye çalıştık. Herkesin sâyi (emeği,YK) ve kabiliyeti nispetinde müstefit olması (yararlanması, YK) prensibini koyduk. Emek ve kabiliyete göre gelir, sosyalizmin en ilkel prensibidir. Ama Hasan Saka gibi liberaller karşımıza çıktı. Atatürk, görüşleri uzlaştırmaya gitti. Prensip programda aynen kaldı, fakat sulandırıldı. (...) Atatürk'ün cihanda sulh, yurtta sulh prensibi, manasını bilmeden kullanılıyor. Aslında bu prensip, sosyalist bir görüşü ifade eder. cihanda sulh, barışın ortak savunulmasını, kolektif barışı temsil eder. Kolektif barış fikrini, Litvinof ile birlikte ortaya attık. Birleşmiş Milletler bu görüşe uygundur. Yurtta sulh ise, sınıf mücadelelerinin keskinleşmesine sebebiyet vermeden, ahenkli bir sosyal emniyet düzeni içinde kalkınma hedefini gütmekteydi. Cumhuriyetin ilk yıllarında sınıflar, tam teşekkül etmemişti. İptidai halde zenginler vardı. Sınıf şuuru pek gelişmemişti. Burjuva yaratma sevdası, birtakım aptallıkların sonucudur. Ve Atatürk'ün yurtta sulh prensibine muarızdır (karşıdır,YK).

"Komintern'e girme teşebbüsümüzü soruyorsunuz. Anlatayım. Ben o zaman Kastamonu'da, İstiklal Mahkemesi'nde görevliydim. Yusuf Kemal Tengirşenk başkanlığında bir heyet, Rusya'ya gidiyordu. Atatürk, beni acele Ankara'ya çağırttı ve heyete katılmamı istedi. Atatürk bana şunları söyledi: 'Bir Komünist Partisi kurdurdum. Ben partiye girmedim. İsmet, Ali Fuat ve Fevzi Paşalar partiye girdiler.' Kurtuluş Savaşı'nın ilk günlerinde zayıftık. Hilafet de, Enverciler de karşımızdaydı. Batı ülkeleri, bize hayat hakkı tanımıyordu. Atatürk, 'Bizi dünya tanımasa, komünistlerle birlik olur, kurulan yeni dünyada yerimizi alırız. Fakat memlekete yabancı eli sokmayız. Görüşümüzde samimiyiz, bu bir oyun değildir. Ama ne olursak biz oluruz, asla yabancı eli karıştırmayız' diyordu. Atatürk bana bundan sonra, 'Komünist Partiye ister gir, ister girme, git konuş' direktifini verdi. Moskova'ya giderken yolda Mustafa Suphi ve arkadaşlarına rastladım. Suphi Bey, Rus Komünist Partisi'nin emrine girmiş. Onlara 'Kars'ta kalın, beni bekleyin, sizi kabul etmez, biz Ankara komünistiyiz' dedim. Moskova'da aylarca kaldım. Komintern ile müzakere ettim. Komintern, o zamanlar kuvvetli bir teşekküldü. Rus Komünist Partisi Genel Sekreteri Stalin, Komintern'e hâkim değildi. Komintern'de sonradan Stalin'in tasfiye ettiği Zinoviev ve Kamaniev hâkimdi. Komintern, Mustafa Suphi'yi tercih etti. Mücadele ettim. Suphi Bey grubu aleyhine gazetelerde yazılar yazdım. Fakat bize 'Resmi komünist, Fransızca Communiste officiel' dediler ve Komintern'e bizi almadılar. Bunun üzerine Atatürk 'dön' dedi, döndüm. Samimi idik, alsalardı, Komintern'e girecektik. (...) Komintern'in bizi tutmamasına karşılık, Stalin bizi tutuyordu."(YÖN, 30 Ekim 1964, sayı 83, s.5)